

PORADNIK ARANŻACJI SAL LEKCYJNYCH DO NAUKI JĘZYKA NIEMIECKIEGO

**GOETHE
INSTITUT**

Sprache. Kultur. Deutschland.

SPIS TREŚCI

1. Klasa po staremu?	4
2. Dla kogo jest ten poradnik?	7
3. Czy klasa do nauki języków obcych powinna wyglądać inaczej niż klasy, w których odbywają się lekcje pozostałych przedmiotów?	8
4. Co należy sprawdzić? Co warto zmienić?	10
5. Zmieniamy aranżację przestrzeni w klasie	12
6. Meble do wszystkiego	20
7. Zmieniamy kolorystykę klasy, czyli poprawiamy nastrój	21
8. Więcej światła!	30
9. Efekt Lombarda, czyli o hałasie	31
10. Poprawiamy klimat, czyli o powietrzu wewnętrznym	32
11. Ściany pomocą w nauce?	33
12. Czego jeszcze potrzeba w klasie?	36
13. O czym nie wolno zapomnieć?	37
Bibliografia	38
Impressum	41
Zdjęcia	42

1. KLASA PO STAREMU?

Reforma szkolnictwa w Polsce wpłynęła na postrzeganie roli architektury szkół oraz wyposażenia i aranżacji pomieszczeń szkolnych. Współczesna dydaktyka (a także glottodydaktyka) traktuje aranżację sal lekcyjnych jako jeden z ważnych elementów wpływających na efektywność procesu nauczania. Specjaliści coraz częściej posługują się w odniesieniu do tej kwestii określeniami „**trzeci pedagog**” czy „**ukryty program dydaktyczny**”.

Znaczenie wyposażenia i aranżacji sal lekcyjnych już od dawna stanowi przedmiot zainteresowania specjalistów w zakresie nauczania i uczenia się języków obcych. W dobie audiolingwalizmu i audiowizualizmu organizowano laboratoria językowe, które – wykorzystując ówczesne możliwości techniczne – wprowadziły nową jakość kształcenia językowego i diametralnie zmieniły wyobrażenia na temat aranżacji sal lekcyjnych. Wyposażenie pracowni, towarzysząca procesowi nauczania atmosfera i odpowiednie barwy pomieszczeń stanowiły jedne z podstawowych założeń sugestopedii. Ta alternatywna metoda nauczania wniosła zresztą

do dydaktyki tradycyjnej szereg zdobyczy i wsparła później (w postaci tzw. „ukrytych programów nauczania”) rozwój dydaktyki komunikacyjnej i działaniowej. Te ostatnie uprawiane są obecnie w naszych szkołach. W ich przypadku decydującą rolę odgrywa tworzenie warunków uczenia się, które zachęcają do podejmowania działań komunikacyjnych. Prowadzący zajęcia nauczyciele i nauczycielki to moderatorzy i coache, zachęcający do nauki i samorealizacji uczniów w języku. Trudno wyobrazić sobie te procesy bez odpowiedniej aranżacji pomieszczeń lekcyjnych.

Uczniom w najmłodszym wieku stworzono w większości szkół odpowiednie warunki do nauki. Jednak w starszych klasach szkół podstawowych i w szkołach ponadpodstawowych niewiele się zmieniło. Uczniowie oraz nauczyciele nadal dość często przebywają wiele godzin dziennie w pomieszczeniach zaprojektowanych wyłącznie jako miejsca do „nauczania”, a nie – „uczenia się”. Urzeczywistnienie znaczenia „ukrytych programów dydaktycznych” czy postrzeganie aranżacji pracowni lekcyjnych jako tzw. „trzeciego pedagoga” wciąż jeszcze nie jest na porządku dziennym. Prosty układ architektoniczny z długimi, monotonnymi korytarzami i demotywnie wyglądającymi klasami to przestrzeń, w której uczniowie oraz nauczyciele spędzają znaczną część swojego życia. **Klasa to miejsce, które w ostatnich dziesięcioleciach zmieniło się w najmniejszym stopniu.** Nic dziwnego, że nie ułatwia ona uczniom identyfikacji ze szkołą, co jest bardzo ważne dla podniesienia efektywności kształcenia. Zmieniająca się szkoła XXI wieku jest nie tylko miejscem nauki, lecz także interakcji międzyludzkich. **Kontekst społeczny** nauczania języków obcych jest szczególnie istotny w odniesieniu do uczniów w okresie dojrzewania. Wprowadzanie **przyjaznych mózgowi technik nauczania i uczenia się**, określanych coraz częściej mianem neurodydaktycznych, wymaga dopasowania sal lekcyjnych do pełnienia przez nie nowych funkcji.

Najważniejszy jednak wydaje się aspekt psychologiczny: **przestrzeń, w której żyjemy, ma zasadniczy wpływ na samopoczucie, zachowanie oraz efekty nauczania i uczenia się.**

Nauczanie przyjazne mózgowi, czyli neurodydaktyka, to jeden z najnowszych nurtów europejskiej dydaktyki języków obcych. Zwolennicy tego podejścia postulują szersze wykorzystywanie w procesie kształcenia wiedzy na temat pracy mózgu i biologicznych uwarunkowań uczenia się. Wiedza ta, dotycząca na przykład sposobu funkcjonowania neuronów lustrzanych, stanowi swoiste neurobiologiczne zaplecze, zachęcające do jeszcze większego promowania otwartych form nauczania, które stanowią repertuar aktywności lekcyjnych dydaktyki działaniowej i zadaniowej. Realizacja projektów i zadań bazujących na kreatywnym współdziałaniu uczniów to w wymiarze neurodydaktycznym najbardziej efektywny sposób uczenia się języków. Nie bez znaczenia, zdaniem specjalistów, pozostają także inne elementy składające się na tzw. podświadome utajone uczenie się. W trakcie zajęć, zgodnie z zasadami neurodydaktyki, należy zadbać o odpowiednią aranżację klasy, która stworzy atmosferę pobudzającą odpowiednie neuroprzebieżniki do pracy.

Nie czekajmy na dodatkowe środki finansowe, które szkoły będą mogły przeznaczyć na nowe pomoce naukowe, meble i remonty. Udziału uczniów i nauczycieli w kształtowaniu wspólnej przestrzeni nie zastąpią architekci i najlepsze meble. Potraktujmy to wyzwanie jako etap realizacji konkretnego przedsięwzięcia, które nauczy nas współdziałania i pobudzi drzemiące w nas zasoby kreatywności. Uczniowie i nauczyciele mogą zastanowić się wspólnie, co powinno się zmienić, aby klasa, jako pomieszczenie **wspierała proces**

dydaktyczny, stając się jednocześnie miejscem, w którym wszyscy **chętnie przebywają**. Wiele można zmienić bez dodatkowych nakładów finansowych – poprzez wspólne działania uczniów, nauczycieli (w tym prowadzących zajęcia z innych przedmiotów niż język obcy), a także rodziców i środowiska lokalnego. Radość z doprowadzenia przedsięwzięcia do szczęśliwego końca zaowocuje podejmowaniem w przyszłości większych wyzwań, służących dobru społecznemu. Wspólna praca nad poprawą warunków uczenia się zachęci dzieci i młodzież do bardziej wytrwałej nauki języka. Gdy ma się takie warunki do wspólnego uczenia się, można tylko osiągnąć więcej. Ten poradnik może być w tym pomocny.

2. DLA KOGO JEST TEN PORADNIK?

Poradnik adresujemy do uczniów, nauczycieli, dyrektorów szkół, rodziców oraz wszystkich zainteresowanych spojrzeniem na klasę jako pomieszczenie, w którym odbywają się lekcje języka obcego. Może on także pomóc w planowaniu remontów i stać się swoistą listą zagadnień, które należy wziąć pod uwagę lub sprawdzić przed przystąpieniem do wprowadzania zmian. Poradnik przyda się zwłaszcza uczniom oraz nauczycielom i nauczycielkom języka niemieckiego biorącym udział w projekcie „Deutsch hat Klasse”, czyli „Niemiecki ma klasę”.

3. CZY KLASA DO NAUKI JĘZYKÓW OBCYCH POWINNA WYGLĄDAĆ INACZEJ NIŻ KLASY, W KTÓRYCH ODBYWAJĄ SIĘ LEKCJE POZOSTAŁYCH PRZEDMIOTÓW?

Wiele elementów aranżacji klasy, w której uczniowie mają lekcje języka niemieckiego, jest podobnych do aspektów przestrzennych innych pracowni szkolnych. W przypadku wszystkich sal ważne jest zapewnienie prawidłowego oświetlenia, odpowiednich warunków klimatycznych (temperatura, wilgotność powietrza i wentylacja), akustyki oraz kolorystyki wnętrz – zachęcających do nauki i przebywania w sali. Istotne są wszystkie elementy, które wpływają na polepszenie samopoczucia osób znajdujących się w tych pomieszczeniach. Różnice w kształtowaniu przestrzeni wynikają ze specyfiki poszczególnych przedmiotów szkolnych. Oczywiście jest, że zajęcia z informatyki, chemii czy wychowania fizycznego wymagają różnego urządzenia przestrzeni. Podobnie jest z lekcjami języków obcych.

Nauka języków obcych różni się od kształcenia w zakresie innych przedmiotów. Jest ona przede wszystkim **nauką komunikacji**. Składa się na nią podejmowanie konkretnych działań językowych i rozwijanie stosownych umiejętności strategicznych. Jest ona także platformą odkrywania reguł stanowiących element określonej wiedzy. Nauka języka to także praca z systemem odzwierciedlającym świat rzeczywisty i myślowy – związany z daną kulturą. Znajomość języka obcego jest przede wszystkim narzędziem umożliwiającym wykonywanie innych czynności. Można ją porównać np. do lancetu chirurgicznego. Chirurg musi wiedzieć, jak się nim posługiwać, musi posiadać wiedzę, która pozwoli mu na zastosowanie tego narzędzia, i musi być biegły w posługiwaniu się nim. **Klasa do nauki języka obcego powinna umożliwiać i wspierać naukę systemu języka, stanowić okazję do zdobywania informacji o kulturze związanej z językiem i umożliwiać trening komunikacji w tym języku.**

4. CO NALEŻY SPRAWDZIĆ? CO WARTO ZMIENIĆ?

Odpowiedzi na te pytania zależą od stanu technicznego i wyglądu pomieszczenia klasowego. W kolejnych punktach przedstawimy wybrane aspekty urządzenia przestrzeni sali lekcyjnej, nad którymi warto się zastanowić. Zawsze należy pamiętać o tym, że klasy nie można planować wyłącznie w oparciu o jej czysto funkcjonalne aspekty. Istotną rolę dla samopoczucia ucznia i nauczyciela odgrywa przyjazna atmosfera, wynikająca z aranżacji przestrzeni i ze wzajemnych relacji. Niewątpliwie ważne jest **wspólne uzgodnienie z uczniami reguł i rytuałów** obowiązujących w pomieszczeniu. To one tworzą kulturę nauki w klasie. Przyjazna atmosfera zależy również od odejścia od „kultury błędu”. Uczniowi bądź uczennicy, zwłaszcza na zajęciach językowych, należy **przyznać prawo do błędu** i zachęcić tym samym do komunikacji w języku obcym. Lęk przed popełnieniem błędu poważnie hamuje naukę języka.

5. ZMIENIAMY ARANŻACJĘ PRZESTRZENI W KLASIE

Urządzając dom czy mieszkanie, dobieramy meble do rodzaju czynności, jakie będą wykonywane w danym pomieszczeniu. Inaczej wygląda pomieszczenie, w którym gotujemy, inaczej zaś – to, w którym razem spędzamy czas czy oglądamy telewizję.

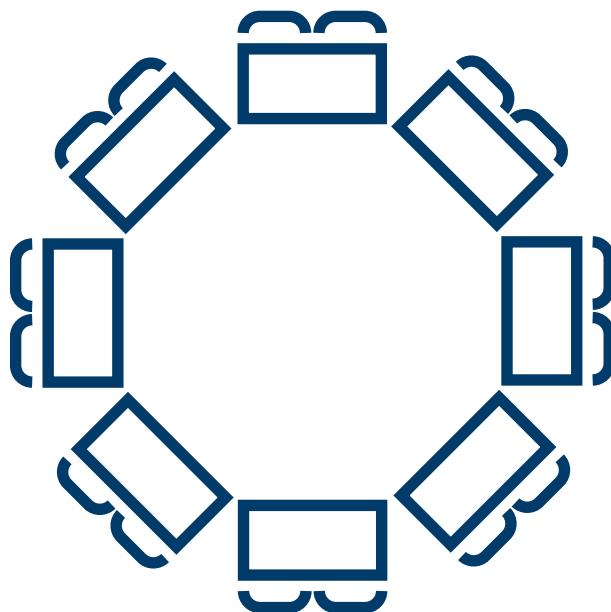
Dlaczego więc klasa, w której także mają miejsce różnego typu aktywności miałyby zawsze wyglądać tak samo?

Najważniejsze meble w sali to stoliki/ławki i krzesła dla uczniów i nauczyciela, a także tablica. Od tych sprzętów należy zacząć planowanie przestrzeni. W większości klas ławki stoją tak, aby wszyscy uczniowie siedzieli przodem do tablicy. Taki układ nie zawsze jest najlepszy. **Ustawienie ławek powinno być dopasowane do czynności wykonywanych na lekcji.** Podczas zajęć z języka niemieckiego sala musi pełnić różne funkcje: może być centrum komunikacyjnym, placem treningowym, a czasem i centrum egzaminacyjnym. Dlatego też powinna się zmieniać.

5.1. JEŚLI UCZNIOWIE I UCZENNICE MAJĄ UCZYĆ SIĘ MÓWIĆ W JĘZYKU OBCYM I ROZMAWIAĆ,

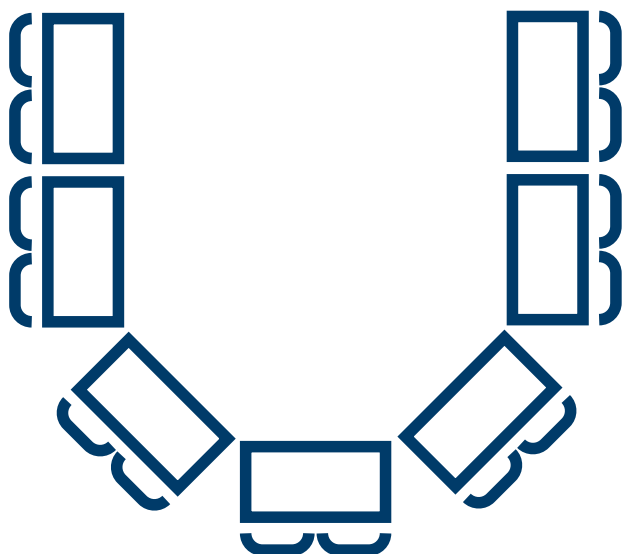
nie mogą siedzieć tyłem do siebie. Należy wtedy tak przestawić ławki i krzesła, aby widzieć się wzajemnie, aby móc reagować na werbalne i pozawerbalne zachowania uczestników rozmowy. Otwarta postawa zachęca do komunikacji, ułatwia zrozumienie tego, co mówią inni, i pomaga skupić uwagę na danym zagadnieniu. Jeśli na lekcji zaplanowany jest głównie trening mówienia, warto usiąść w kole. Takie ustawienie krzeseł szczególnie zachęca do aktywności. Gdy wszyscy siedzą w kole, każda osoba jest tak samo ważna i ma takie same prawa, a to pobudza do aktywniejszego udziału w zajęciach.

5.2. WIĘKSZOŚĆ CZYNNOŚCI W KLASIE – SPRAWDZANIE PRACY DOMOWEJ, ODPOWIADANIE NA PYTANIA NAUCZYCIELA CZY UCZNIÓW, CZYTANIE I SŁUCHANIE, OPISYWANIE ILUSTRACJI I PISANIE KRÓTKICH TEKSTÓW – WYPADNIE DOBRZE,

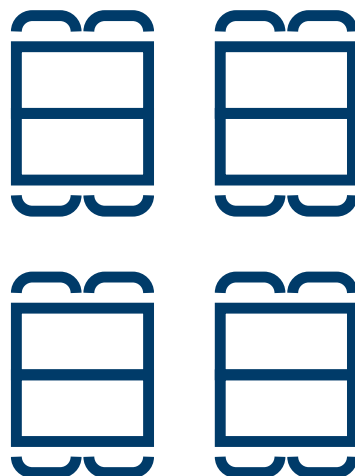
gdy ławki będą ustawione „w literę U”. Uczniowie mają wtedy możliwość rozmawiania z nauczycielem oraz innymi uczniami, korzystania z zeszytów, podręcznika oraz pozostałych materiałów. I, co istotne, wszyscy uczestnicy zajęć widzą i słyszą wówczas nie tylko nauczyciela, lecz także siebie wzajemnie.

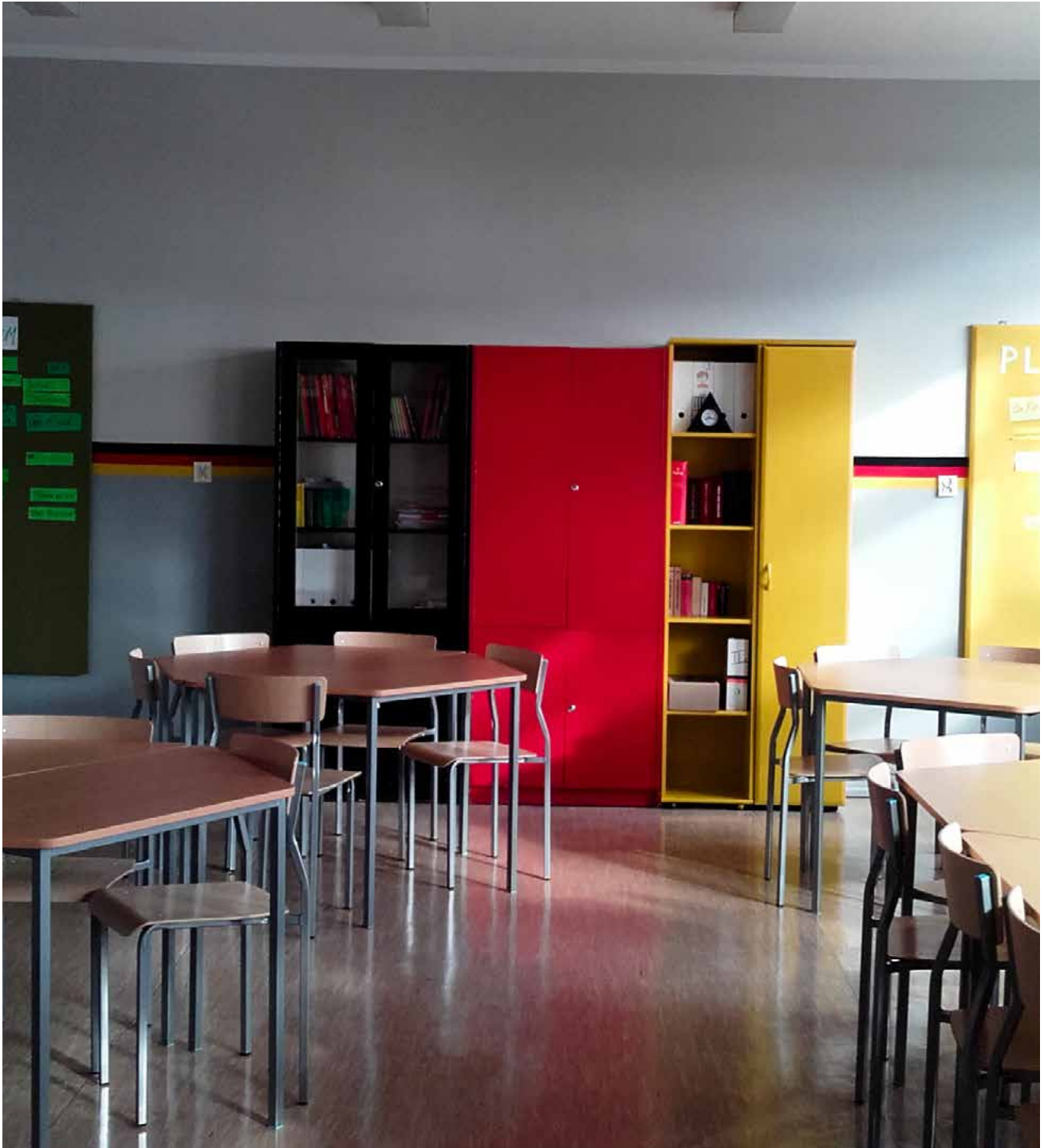

5.3. JEŚLI UCZNIOWIE I UCZENNICE OTRZYMALI ZADANIE DO WYKONANIA W GRUPIE – OPOWIADAJĄ SOBIE COŚ, ZASTANAWIAJĄ SIĘ NAD ARGUMENTAMI, FORMUŁUJĄ ZALECENIA LUB PRACUJĄ NAD PROJEKTAMI –

powinni siedzieć tak, aby mogli się nawzajem widzieć i cicho z sobą rozmawiać, jednocześnie dobrze się rozumiejąc. Odpowiednim ustawieniem ławek podczas **pracy w grupach** będą wtedy tak zwane wyspy.

Praca w małych grupach jest niedoceniana przez uczniów. Nauczyciele mają problem z oceną pracy grupy, a uczniowie, szczególnie ci osiągający lepsze wyniki, odnoszą często wrażenie, że tylko oni pracują na wynik całej grupy. Uczniowie przystępujący do wykonania zadania powinni rozdzielić już na początku między siebie role jego realizatorów. Ktoś musi przedstawić wyniki, ktoś powinien je notować, ktoś musi kontrolować czas. W grupie łatwiej jest dopytać o to, czego się nie zrozumiało, łatwiej wspólnie znaleźć rozwiązanie. Można się uczyć od siebie nawzajem. O sile grupy decyduje suma umiejętności jej członków i nie zawsze chodzi tylko o umiejętności językowe! W grupie wydłuża się też realny czas mówienia przypadający na każdego ucznia. Jeśli uczniowie rozmawiają w trakcie realizacji zadania w grupie po niemiecku, mówią dużo więcej niż w sytuacji, gdy odpowiadają wyłącznie na pytania nauczyciela. A przecież mówić można nauczyć się jedynie poprzez... mówienie! Przygotowanie wyników do prezentacji w grupie sprawia, że pokonanie lęku przed popełnieniem błędu staje się łatwiejsze. W małej grupie również na co dzień wszyscy odważniej prezentujemy nasze poglądy, mniej obawiamy się utraty „twarzy”.

5.4. JEŚLI UCZNIOWIE MAJĄ PORÓWNYWAĆ SWOJE WYNIKI, ROZWIĄZANIA LUB POMYSŁY, ĆWICZYĆ STRUKTURY GRAMATYCZNE, ODGRYWAĆ SCENKI, PISAĆ LUB PROWADZIĆ DIALOGI,

mogą pracować także w parach. Ta forma pracy umożliwia im uczenie się od siebie nawzajem i wydłuża czas używania języka. W takim przypadku ustawienie ławek nie gra roli. Ważne jest tylko to, aby **nie zawsze** być w parze z tą samą osobą.

5.5. JEŚLI NAUCZYCIEL ZAPLANUJE TEMAT WYMAGAJĄCY SKUPIENIA UWAGI NA TABLICY,

dobrze sprawdzi się takie ustawienie ławek, w którym wszyscy uczniowie siedzą przodem do tablicy. Takie „przemeblowanie” sali lekcyjnej jest też korzystne, jeśli w klasie będą miały miejsce prezentacje lub referaty.

5.6. JEŚLI UCZNIOWIE MAJĄ PISAĆ KLASÓWKĘ, TEST LUB EGZAMIN,

nauczyciel poleci zapewne ustawienie ławek w rzędach przodem do tablicy. Takie ustawienie pozwala najlepiej skupić się na własnej pracy. Polskie przepisy obligują nauczycieli do ustawiania ławek w klasie przodem do tablicy, jeśli uczniowie mają z niej korzystać. Pamiętajmy jednak, że frontalne ustawienie stolików uczniowskich na lekcjach języka obcego ma swoje uzasadnienie tylko w sytuacjach testowo-egzaminacyjnych.

6. MEBLE DO WSZYSTKIEGO

W małych mieszkaniach musimy tak dobrać meble, aby móc zmieniać pokój dzienny w sypialnię, pokój do pracy lub jadalnię. Konieczne są wtedy sprzęty, które można składać i rozkładać zależnie od okoliczności. Dla potrzeb pracowni języków obcych lub klasy, w której odbywa się nauka języków obcych, najlepsze są **meble mobilne** – na kółkach – które dają się łatwo, szybko i bez hałasu przestawiać lub składać i które można dopasować do aktualnych potrzeb. Takie meble mogą mieć różne kształty – np. trapezu. Niektórzy specjaliści zalecają stoliki trójkątne jako najodpowiedniejsze. Dobrze sprawdzają się również lekkie stoliki jednoosobowe.

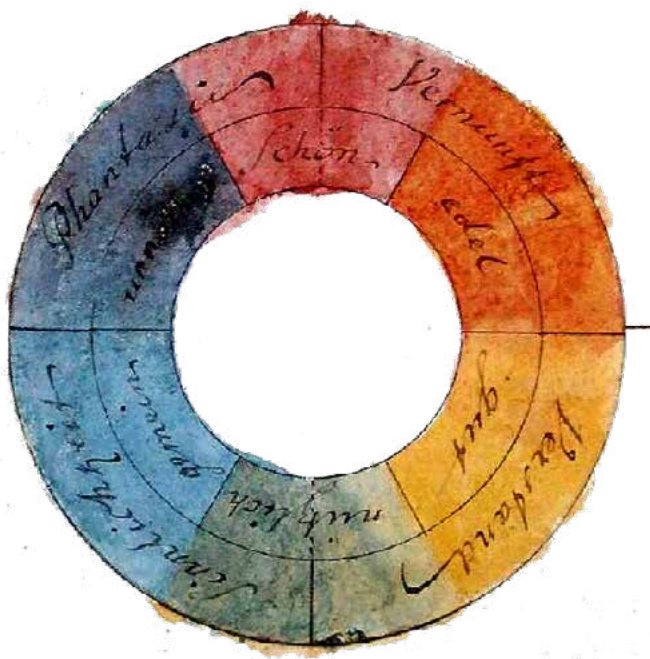
Przy wyborze mebli do klas zaleca się dopasowanie ich do warunków antropometrycznych uczniów i uczennic. Meble powinny umożliwiać utrzymanie prawidłowej postawy ciała.

7. ZMIENIAMY KOLORYSTYKĘ KLASY, CZYLI POPRAWIAMY NASTRÓJ

Kolory ścian w klasie do nauki języka obcego powinny nie tylko zachęcać do komunikacji, lecz także wpływać pozytywnie na panujący w sali nastrój. Barwy towarzyszą nam na co dzień, mają wpływ na nasze zachowanie, percepcję i emocje. Właściwie dobrane kolory oddziałują korzystnie – zależnie od oczekiwanego efektu – na osoby przebywające w pomieszczeniach. Już na początku XIX wieku analizowano związek barw i emocji. Johann Wolfgang Goethe uchodzi za pierwszego psychologa barwy. W 1810 roku stworzył on system kolorystyczny, obecnie znany jako koło barw Goethego, w którym przypisywał barwom wpływ na stany ducha.

Choć istnieją indywidualne różnice w postrzeganiu barw, możemy mówić o ich uniwersalnej, czytelnej dla większości ludzi symbolice, a także o symbolice związanej z kręgami kulturowymi. Przykładowymi uniwersalnymi skojarzeniami mogą być: czerwień/krew/energia, błękit/niebo/spokój, żółcień/słońce/radość.

Oto podstawowa charakterystyka wybranych barw:

CZERWIEN:

Kolor ciepły, wyrazisty, pobudzający do działania zarówno psychicznie, jak i fizycznie. Czerwień poprawia przemianę materii i zwiększa ukrwienie organizmu. W nadmiarze może powodować nadpobudliwość i agresję. Aby uniknąć tego efektu, należy stosować kolor z umiarem – dla zaakcentowania pewnych elementów. Czerwień optycznie zmniejsza pomieszczenie. Dobrze sprawdza się w postaci plam kolorystycznych i mocnych akcentów we wnętrzu.

POMARAŃCZ:

Kolor ciepły i energetyczny, inspirujący i pobudzający do twórczego działania. W pomieszczeniach pomarańcz tworzy przyjazną, ciepłą, przytulną atmosferę. Jest kolorem zachęcającym do komunikacji – do rozmów i interakcji w klasie. Szczególnie nadaje się – podobnie jak żółcień – do pomieszczeń z małym nasłonecznieniem i położonych od strony północnej. Pomarańcz pobudza również apetyt, więc szczególnie nadaje się do pomieszczeń, w których spożywa się posiłki.

ŻÓŁCIEŃ:

Kolor ciepły i energetyczny, ale mniej ekspansywny od powyższych – kwintesencja optymizmu. Tworzy pozytywną atmosferę. Pobudza umysł, inspiruje, ułatwia przyswajanie wiedzy i korzystnie wpływa na pamięć i koncentrację. Wydaje się więc odpowiedni do zastosowania w pomieszczeniach, w których odbywa się nauka. Żółcień, podobnie jak pomarańcz, zachęca do komunikacji i pomaga skupić uwagę na danym zagadnieniu. Jej ocieplające działanie ośmiela w kontaktach z innymi i dodaje odwagi w trudnych sytuacjach.

ZIELEŃ:

Kolor o niejednoznacznej temperaturze, ciepły lub chłodny w zależności od odcienia. Znany jest z własności uspokajających i regenerujących organizm, koi zmęczony wzrok, zwiększa poczucie bezpieczeństwa. W nadmiarze – powoduje senność. W pomieszczeniach w tym kolorze twarze mogą wyglądać blado i niezdrowo. Bardziej nadaje się do pomieszczeń pracy indywidualnej niż do tych, które służą do komunikacji w większej grupie. Niewskazany dla osób potrzebujących energii do działania – sprzyja nudzie, powolności i bierności.

BŁĘKIT:

Wszystkie odcienie błękitu odbierane są jako chłodne, dlatego nadają się przede wszystkim do pomieszczeń bardzo nasłonecznionych i bardzo nagrzewających się latem. Sale w tym kolorze mogą potęgować wrażenie niedostępności i dystansu. W małym natężeniu błękit uspokaja i wycisza, sprzyja zadumie. W nadmiarze – rozleniwia i wprawia w nostalgiczny nastrój. W szkołach zalecany jest więc raczej tylko do „miejsc ciszy”.

BIEL:

Kolor neutralny. Utożsamiany z czystością, świeżością i niewinnością. Symbolizuje prostotę. Sprawia, że pomieszczenia robią często wrażenie nadmiernie sterylnych i chłodnych. **Biel nie ułatwia uczenia się i sprzyja zapominaniu. Niekorzystnym kolorem jest także szary.**

Kolor ścian może mieć kluczowe znaczenie dla samopoczucia uczniów i nauczycieli. Warto starannie rozważyć jego wybór i wziąć pod uwagę **różne czynniki**, np. stopień nasłonecznienia wnętrza i proporcje pomieszczenia.

PORADY ARCHITEKTA WNĘTRZ:

Być może nie uświadamiamy sobie wszechobecnego towarzystwa kolorów, ponieważ nie istnieją one niezależnie od przedmiotów, do których są przypisane. Widzenie barwy nigdy nie jest obiektywne. Poza indywidualnymi wrażeniami barwnymi dochodzi szereg czynników wpływających na jej odbiór – obecność innych barw (zestawione ze sobą barwy dopełniające potęgują wrażenie intensywności – tak jest np. z czerwonym i zielonym czy żółtym i fioletowym), barwa i intensywność światła w polu widzenia, faktura barwnej powierzchni, a także skala. Dobierając kolor, powinniśmy pamiętać, że mała próbka ma mniejsze oddziaływanie niż duża powierzchnia. W aranżacji klasy warto ograniczyć się do użycia maksymalnie dwóch kolorów, by nie stworzyć kakofonii barw. Gdy nie jesteśmy pewni efektów, bezpiecznie zastosować tylko jeden wyrazisty kolor z resztą stonowaną (jako tło).

Kolor ścian jest jednym z kluczowych czynników wpływających na ogólny wygląd każdego wnętrza. Zanim się go dobierze, należy uwzględnić szereg parametrów. Podstawą jest świadomość, że kolor nigdy nie będzie wyglądał tak samo na małym kartonowym próbniku, jak na dużej płaszczyźnie ściany. Moc oddziaływania koloru rośnie wprost proporcjonalnie do powierzchni, którą zajmuje, zatem wybrany odcień będzie wydawał się bardziej wyrazisty i intensywny na ścianie niż na pasku próbника. Jeśli istnieje taka możliwość, warto przeprowadzić próbę kolorystyczną w danym pomieszczeniu. Można wówczas zobaczyć, jak bardzo różni się ten sam kolor oświetlony światłem dziennym i sztucznym. Należy przeprowadzić próbę obserwacji wpływu innych elementów specyficznych dla klasy:

NASŁONECZNIE WNEŹRZA,

czyli godziny najmocniejszej ekspozycji w ciągu doby i barwa naturalnego światła, wynikająca z usytuowania klasy względem kierunków świata, a także barwa sztucznego oświetlenia. Kiedy planuje się użycie koloru na wybranych ścianach, warto zaobserwować barwę i intensywność światła padającego na wybrane płaszczyzny.

ODDZIAŁYWANIE DODATKOWYCH ELEMENTÓW KOLORYSTYCZNYCH,

takich jak podłoga, stolarka okienna, meble – obecność innych kolorów ma wpływ na wrażenia barwne. Gdy wybiera się kolor ścian, należy wziąć pod uwagę elementy wnętrza, których zmiana nie jest planowana. Kolory dopełniające potęgują wzajemnie wrażenie intensywności.

Wnętrze sali lekcyjnej do nauki języków obcych powinno dodawać energii, jednocześnie nazbyt nie pobudzać, by nie wprowadzać uczniów w stan rozdrażnienia i braku koncentracji. *Kolor ścian należy wybrać tak, by tworzył pewnego rodzaju tło dla codziennych zadań wykonywanych w klasie.* Kolory mają wpływ na nasze zachowanie, percepcję i emocje. Ich odbiór i widzenie jest subiektywne. Żółcień jest ciepła i energetyczna, uznana za inspirującą i sprzyjającą pracy umysłowej. Warto rozważyć jej użycie w sali lekcyjnej. Żółcień może mieć wiele odcieni – od ciepłego słonecznikowego po chłodny cytrynowy, a nawet wpadającą w zieleń limonkę. Mnogość odcieni i stopni nasycenia żółcień, a także innych kolorów, z pewnością pozwoli na dobór odpowiedniego rozwiązania kolorystycznego. Żółcień należy jednak stosować z rozwagą – dotyczy to szczególnie jej intensywnych odmian, które na dużych płaszczyznach lepiej zastąpić subtelniejszymi odcieniami (np. piaskowym, bananowym, waniliowym). Szczególnie nadaje się do pomieszczeń z małym nasłonecznieniem i położonych od strony północnej.

Należy uważać, by nie użyć koloru w nadmiarze. Gdy tak zrobimy, niezależnie od wybranej barwy pomieszczenie stanie się męczące dla jego użytkowników. Warto zastanowić się nad zastosowaniem czystej lub złamanej bieli i jednego akcentu kolorystycznego. Wówczas możemy pozwolić sobie na użycie żywego koloru. Takie rozwiązanie warto zastosować, gdy nie jesteśmy pewni efektów. Ewentualne „niedobory” kolorystyczne możemy skorygować dodatkami.

Wybierając kolor ścian, powinniśmy zwrócić uwagę na proporcje pomieszczenia.

Odpowiednio dobrane płaszczyzny koloru skorygują ewentualne mankamenty.

Przykładowo:

POMIESZCZENIE ZBYT DŁUGIE:

Należy zaakcentować jedną ze ścian, tę przyległą do ścian dłuższych. Ciepłe kolory optycznie przybliżają; warto zastanowić się nad użyciem ciemniejszego lub bardziej nasyconego odcienia.

POMIESZCZENIE ZBYT KRÓTKIE:

Ścianę przylegającą do krótszych należy pomalować na kolor jaśniejszy od pozostałych. Użycie chłodniejszej barwy optycznie ją oddali.

POMIESZCZENIE NISKIE:

Sufit powinien zostać pomalowany na jaśniejszy kolor niż ściany. Pomieszczenie „otworzy się” ku górze, gdy na ścianach u styku z sufitem pomaluje się pas farbą o tym samym kolorze, co sufit.

Ciekawe efekty można osiągnąć dzięki użyciu różnych typów farb. Jeśli chodzi o sale lekcyjne, szczególnie godne uwagi są farby magnetyczne. Ich zastosowanie zwiększy możliwość do wykorzystania powierzchni na ścianach. Prezentacja wyników pracy w grupach czy innych treści wartych wizualizacji stanie się prosta i szybka, jeśli użyje się magnesów.

W KONTEKŚCIE ODŚWIEŻANIA ŚCIAN WARTO WSPOMNIEĆ O SZEROKIEJ GAMIE PRODUKTÓW DOSTĘPNYCH NA RYNKU.

FARBY ZMYWALNE

Na rynku obecne są wodne farby o podwyższonej odporności na szorowanie. Dobrej jakości farby do malowania wewnątrz pozwalają dłużej cieszyć się świeżym, czystym kolorem. Dzielą się na 5 klas odporności (zgodnie z normą PN-EN 13300). Sale lekcyjne nie muszą już kojarzyć się z lamperią wymalowaną farbą olejną.

FARBY TABLICOWE

Pozwalają uzyskać nietypowe kształty powierzchni do pisania kredą. Tablica może być kołem, kwadratem, dowolną kompozycją. Można nimi malować wzory na ścianach, a nawet meble. Większość producentów oferuje farby jedynie w kolorze czarnym lub zielonym, ale są także „tablicówki” w innych kolorach.

FARBY TABLICOWE TYPU WHITEBOARD

Można także pomalować ściany farbą do tzw. tablic typu whiteboard. Preparaty te są bardziej kosztowne i trudniejsze w nałożeniu. Po ich odpowiedniej aplikacji uzyskamy białą, gładką powierzchnię, po której możemy pisać specjalnymi, ścieralnymi pisakami.

FARBY MAGNETYCZNE

Pod farbę tablicową lub zwykłą farbę ścienną czy tapetę można nałożyć specjalną farbę o właściwościach magnetycznych, która pozwoli na przyczepianie do ścian dekoracji i pomocy dydaktycznych. Takie rozwiązanie umożliwia częste i łatwe zmiany w aranżacji wnętrza oraz powiększa pole powierzchni roboczej. Tego rodzaju farbę da się nakładać na wszystkie powierzchnie, które można malować farbami akrylowymi. Zawsze należy pokryć ją odpowiednią liczbą warstw farby powierzchniowej, by uzyskać wybrany, jednolity kolor na ścianie.

8. WIĘCEJ ŚWIATŁA!

Odpowiednie oświetlenie wnętrza jest jednym z podstawowych czynników zapewniających komfort nauki. Powszechnie wiadomo, że najkorzystniejsze jest światło naturalne. Niedobory światła wpływają negatywnie na wyniki w nauce i prowadzą do pogorszenia nastroju. Jednak deficyty światła dziennego możemy rekompensować sobie stosowaniem odpowiedniego światła sztucznego. Ważnymi czynnikami wpływającymi na jego dobór są rozmieszczenie punktów świetlnych oraz natężenie i temperatura barwowa.

NAJMNIEJSZE DOPUSZCZALNE ŚREDNIE NATĘŻENIE OŚWIETLENIA WYNOŚI:

- W IZBACH LEKCYJNYCH, SALACH PRZEDMIOTOWYCH - 300 LX;
- NA TABLICY - 500 LX.

Barwę światła określają jednostki Kelvina (K). Zaleca się, aby w sali lekcyjnej temperatura barwowa wynosiła ok. 4000K – jest to światło o barwie białej, dziennej. Należy także skontrolować, czy wszystkie żarówki mają tę samą barwę. Optymalne oświetlenie zapewniają lampy o pełnym spektrum światła dziennego. Badania wskazują, że wpływa ono korzystnie na samopoczucie i zdrowie.

W klasie ważna jest również możliwość częściowego zaciemnienia pomieszczenia. W pełnym świetle tablice interaktywne, monitory, filmy i prezentacje mogą nie być wystarczająco widoczne i utrudniać zrozumienie przekazywanych treści.

9. EFEKT LOMBARDA, CZYLI O HAŁASIE

Komfort akustyczny we wnętrzach ma znaczny wpływ na jakość pracy i nauki, a hałas szkodzi uczniom oraz nauczycielom. Badania wykazują, że hałas ruchu ulicznego dochodzący z zewnątrz pogarsza wyniki w nauce i podnosi poziom stresu. Aby ochronić uczniów przed tego rodzaju hałasem, można zastosować okna o podwyższonej izolacji akustycznej. Negatywne skutki może mieć również hałas powstający wewnątrz klasy, towarzyszący ćwiczeniom w grupach i wspólnej zabawie. W klasach często występuje zjawisko znane jako efekt Lombarda. Jest ono niezamierzoną tendencją mówiącego do zwiększenia natężenia głosu w celu poprawienia słyszalności podczas mówienia w głośnym otoczeniu. W trakcie pracy w grupach zła akustyka w szczególny sposób utrudnia uczestnikom i uczestniczkom zajęć rozumienie się nawzajem. Prowadzi ona do głośniejszego mówienia, to zaś sprawia, że kolejne osoby nie rozumieją poszczególnych wypowiedzi i, w rezultacie, same zaczynają mówić jeszcze głośniej. W ten sposób rośnie poziom hałasu.

Jest wiele możliwości redukcji hałasu. Ważne są: rodzaj podłogi, meble tłumiące hałas, a w ostateczności – panele akustyczne. Warto rozważyć zwłaszcza ich zastosowanie w przestronnych, wysokich salach lekcyjnych, które generują pogłos, i w salach o betonowych sufitach lub ścianach.

10. POPRAWIAMY KLIMAT, CZYLI O POWIETRZU WEWNĘTRZNYM

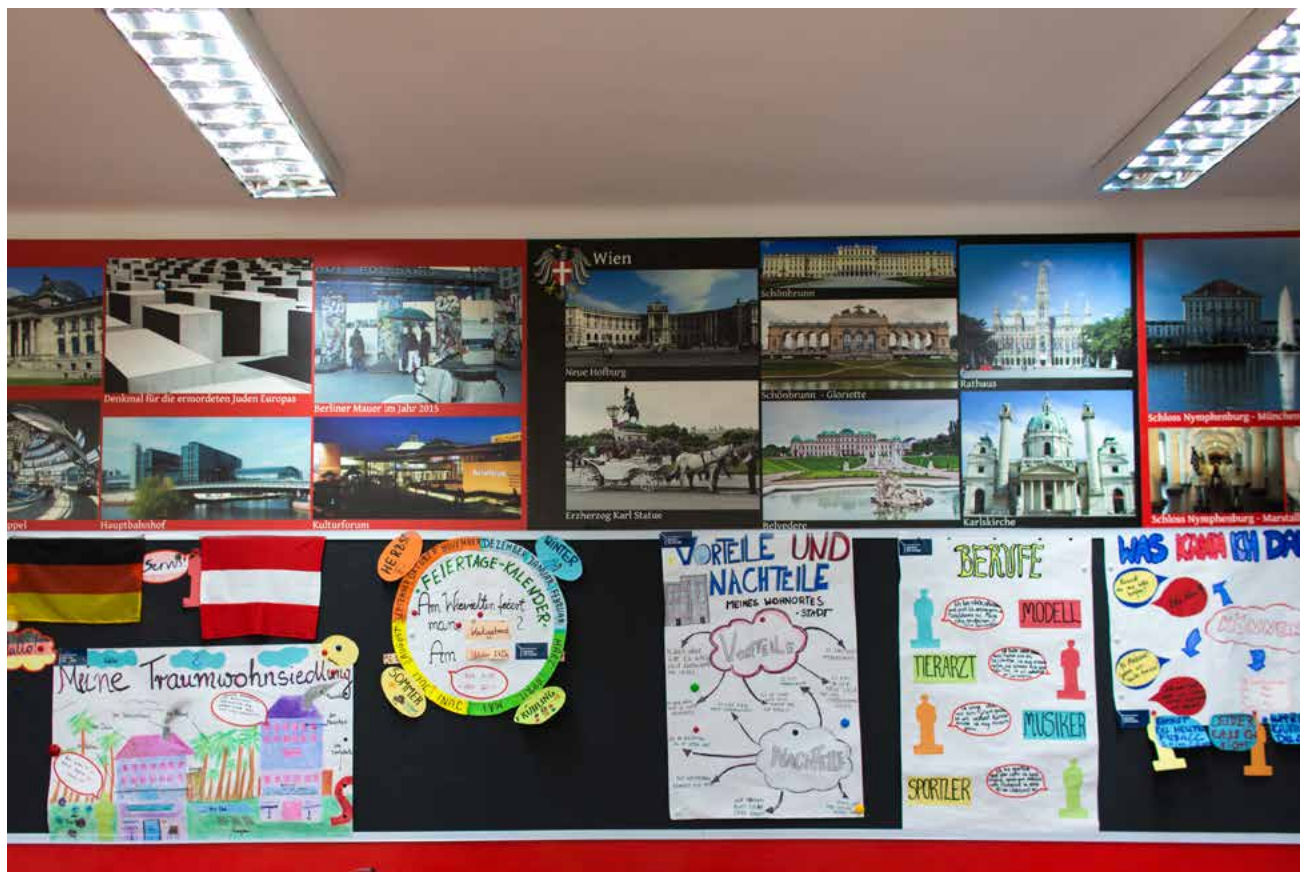
**ODPOWIEDNIA TEMPERATURA W KLASACH TO 20-24°C,
A WILGOTNOŚĆ POWIETRZA – MIĘDZY 40 A 65 PROCENT.**

W wielu szkołach dokonuje się obecnie termomodernizacji. Zdaniem specjalistów, warto rozważyć nie tylko wymianę okien czy ocieplenie budynku, lecz także wymianę grzejników i instalację wentylacji mechanicznej. Niewystarczająca wentylacja i złe wietrzenie prowadzą do zbyt wysokiego stężenia dwutlenku węgla wydychanego przez uczniów. Jego poziom znacznie wzrasta od połowy danej lekcji. Efekty to: ból głowy, przemęczenie, kłopoty z koncentracją. Innym problemem, zwłaszcza w miesiącach zimowych, jest niewystarczająca wilgotność powietrza. Może ona prowadzić do wysychania błon śluzowych, a tym samym – do zmniejszonej odporności na choroby przeziębieniowe. Nie zaleca się jednak stosowania w klasach nawilżaczy powietrza. Mogą one być źródłem bakterii i grzybów. Obok poprawy powietrza wewnętrznego można też wskazać inną możliwość – zastosowanie oczyszczaczy powietrza i roślin.

11. ŚCIANY POMOCĄ W NAUCE?

Wszystko, co wisi w klasie na ścianach, stwarza możliwość wzmacniania motywacji do nauki, pogłębionego zrozumienia, powtarzania i odkrywania. Nauka w klasie odbywa się również niejawnie i warto pamiętać o tym przy okazji zagospodarowywania ścian.

W klasie powinno być wystarczająco dużo miejsca, aby prezentować to, nad czym pracuje się na lekcjach. Mogą to być wyniki prac projektowych, pracy w grupach, wizualizacje treści nauczania czy prezentacje poszczególnych uczniów bądź uczennic. Szczególną rolę mogą odegrać plakaty edukacyjne, które powinny być **wykonane własnoręcznie przez uczniów**.

Warto zachęcać uczniów do wykonania takich plakatów, które im samym i innym uczniom pomogłyby w nauce. Podczas prac nad plakatami uczniowie mogą tworzyć koncepcje plakatu zgodnie z własnymi preferencjami zależnymi od typu inteligencji i wypracować własny – indywidualny – sposób na ich zrozumienie. Konieczność ograniczenia materiału do istoty zagadnienia i nadanie mu nowej struktury jest okazją do głębokiego przetwarzania treści, co jest zdaniem neurobiologów niezbędnym warunkiem w procesie uczenia się.

Także pomoce wykonane przez kolegów i koleżanki spotkają się z większym zainteresowaniem uczniów niż plakaty przygotowane profesjonalnie. Ciekawość zostanie w tym przypadku wzmocniona przez czynnik emocjonalny. Niedoskonałość materiałów wykonanych przez uczniów oraz konieczność przedstawienia wyjaśnień może dodatkowo pobudzać zainteresowanie innych osób, dlatego nie należy dyskwalifikować tego typu opracowań. **Jeśli na plakacie znajdują się błędy językowe, należy je poprawić, ale nie powinno to wpływać na ocenę wartości plakatu.** Czasem perfekcyjne opracowanie zagadnienie oddziałuje negatywnie i stwarza dystans między uczestnikami zajęć.

Tematem plakatów są zwykle zagadnienia dotyczące rozszerzania słownictwa, reguł gramatycznych, czy zagadnień kulturoznawczych.

Nauczyciel języka obcego może i powinien wspierać budowanie dobrych relacji w klasie nawet, jeśli nie jest wychowawcą klasy. Szczególną uwagę warto poświęcić **plakatom „społecznym”**, które odnoszą się do życia klasy i poszczególnych uczniów, wspierają poczucie tworzenia jednego zespołu, określają reguły, na jakich odbywa się współpraca między uczniami, a nauczycielem na lekcji.

W projekcie „Niemiecki ma klasę” dodatkową obowiązującą zasadą jest **jednojęzyczność**. Językiem plakatów powinien być ten język, którego uczniowie się uczą. Jeśli w tytule, nagłówkach lub tekście pojawią się słowa lub struktury, których uczniowie nie znają, należy je wyjaśnić, ale unikać tłumaczeń na plakacie. Podczas nauki języka obcego język jest celem, ale i środkiem do osiągnięcia tego celu. Dążenie do jak największej ekspozycji na język obcy wydaje się więc uzasadnione. Wizualizacja powinna w wystarczającym stopniu umożliwiać zrozumienie treści plakatu.

Plakaty powinny być podpisane przez autorów. Z jednej strony zobowiązuje to uczniów do jak najlepszej pracy i oznacza przejęcie odpowiedzialności za treści plakatu, a tym samym za własną lub wspólną pracę, jeśli plakat był wykonywany w grupie, z innej zaś strony pomaga uczniom w identyfikowaniu się z przedmiotem i klasą i zwiększa samoocenę ucznia.

Ekspozycja plakatów powinna być zawsze poprzedzona ich prezentacją przez autorów. Sami powinni objaśnić plakat, przeczytać znajdujące się na nim wyrazy lub fragmenty tekstu, a nawet w wypadku bardziej skomplikowanych, czy na pierwszy rzut oka niezrozumiałych plakatów, wyjaśnić ich koncepcję. Powieszenie plakatu bez prezentacji autorów lub rezygnacja z jego eksponowania, nawet jeśli uczeń otrzyma za jego wykonanie dobrą ocenę, działać będzie demotywująco na ucznia, pozbawi go oczekiwanej nagrody w postaci uznania ze strony nauczyciela i klasy. Do powieszenia nadają się w zasadzie wszystkie plakaty. Tylko te, które mogłyby narazić ucznia na upokorzenie trzeba koniecznie poprawić przed powieszeniem lub uzgodnić z uczniem wcześniejsze wprowadzenie zmian.

Najczęstszym błędem popełnianym w eksponowaniu plakatów i innych materiałów w klasach jest zbyt długie pozostawianie ich na ścianach. To, co nowe i zaskakujące, budzi zainteresowanie. Wspomniani już neurodydaktycy podkreślają, że mózg ewolucyjnie został przygotowany do selekcji docierających do niego informacji, dlatego interesuje się głównie tym, czego jeszcze nie wie i co uzna za przydatne. Warto więc aktualizować „wiszące pomoce naukowe” i wykorzystywać je ponownie przy powtórzeniach materiału.

Niekorzystne będzie także pozostawienie na ścianach zbyt wielu elementów. Nadmiar nawet najlepszych prac stwarzać będzie wrażenie chaosu i oddziaływać negatywnie na proces dydaktyczny. Do zadań nauczyciela należy kontrolowanie ilości i jakości bodźców w klasie, aby zapewnić uczniom możliwość skupienia się na nowych zadaniach.

12. CZEGO JESZCZE POTRZEBA W KLASIE?

Listę potrzeb otwiera dobry sprzęt do odtwarzania płyt CD (z głośnikami do ćwiczenia rozumienia ze słuchu), jeśli w klasie nie ma innych możliwości technicznych. Potrzebne są słowniki i pudełko z materiałami do wizualizacji treści (flamastry, nożyczki, papier itp.). Przydadzą się z całą pewnością dodatkowe tablice korkowe lub tekturowe, które zwiększą powierzchnię umożliwiającą prezentację i spełnią dodatkowo funkcję parawanów podczas pracy w grupach. Standardem powinno być wyposażenie pracowni językowych w dostęp do internetu i przynajmniej jeden komputer z rzutnikiem multimedialnym. Ważnym elementem w klasie są różnego typu pomoce wymyślone i wykonane przez uczniów.

13. O CZYM NIE WOLNO ZAPOMNIEĆ?

Nieodzownym elementem wyposażenia klasy jest wszystko to, co zgodnie z przepisami zapewnia bezpieczeństwo osobom przebywającym w tym pomieszczeniu szkolnym.

BIBLIOGRAFIA

- Ballweg S., Drumm S., Hufeisen B., Klippel J., Palypaitytė I., *Wie lernt man die Fremdsprache Deutsch?*, Klett-Langenscheidt, München 2013.
- Bauer J., *Co z ta szkołą? Siedem perspektyw dla uczniów i nauczycieli*, Wydawnictwo Dobra Literatura, Słupsk 2015.
- Bell P. A., Greene Th. C., Fisher J. D., Baum A., *Psychologia środowiskowa*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2004.
- Boldt H. Räume, Zeit und Menschen mit Gestaltungskraft, „Pädagogik”, zeszyt 7-8/2014, Julius Beltz GmbH & co. KG.
- Das Lernfördernde Klassenzimmer, www.sichere-schule.de/media/upload/Das_lernfoerdernde_Klassenzimmer_GUV_X_99966_2011.pdf, dostęp: 10.02.2016.
- Information: Klasse(n)-Räume für Schulen, Deutsche Gesetzliche Unfallversicherungen e.V. (DGUV)–Medienproduktion, 2012.
- Hall E. T., *Ukryty wymiar*, wyd. 3, Warszawa, Muza S.A., 2003
- Holzbrecher A., *Der Raum als „dritter Pädagoge”*, Schularchitektur und Lernkultur, www.ph-freiburg.de/fileadmin/dateien/fakultaet1/ew/ew1/Personen/holzbrecher/8.Holzbrecher_Schularchitektur.pdf dostęp: 10.02.16.
- Kahlert J., Nitsche K., Zierer K., *Räume zum Lernen und Lehren*, Verlag Julis Klinkhardt, Bad Heilbrunn 2013.
- Klein M. Z., *Kreative Seminarmethoden*, 4. Auflage, GABAL Verlag GmbH, Offenbach 2008.
- Meyer H., *Was ist guter Unterricht*, 9. Auflage, Cornelsen Schulverlage GmbH, Berlin 2013.
- Neufert, *Podręcznik projektowania architektoniczno-budowlanego*, wyd. 3, Arkady, Warszawa 2005.
- Salomo D., *Jugendliche lernen anders Deutsch!*, „Fremdsprache Deutsch”, zeszyt 51/2014, Erich Schmidt Verlag GmbH & Co. KG.

- Schart M., Legutke M., *Lehrkompetenz und Unterrichtsgestaltung*, seria DLL, Langenscheidt, Berlin, Madrid, München, Warschau, Wien, Zürich 2012.
- Schwarz P., *Das Gehirn lernt immer. Hirnforschung und Schule*, Transferzentrum für Neurowissenschaften und Lernen, Universität Ulm, produkcja filmu TeVau.
- Seifert W. J., *Visualisieren Präsentieren Moderieren*, 20. Auflage, GABAL Verlag GmbH, Offenbach 2003.
- Sikorski W. (red), *Neuroedukacja. Jak wykorzystać potencjał mózgu w procesie uczenia się*, Wydawnictwo Dobra Literatura, Słupsk 2015.
- Spitzer M., *Jak uczy się mózg*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
- Thurn S., *Klassenklima – Schulklima*, „Pädagogik”, zeszyt 7-8/2014, Julius Beltz GmbH & co. KG.
- Widmer A., *Klassenzimmer als Lebensraum: Einflüsse der Raumgestaltung auf die Lernbereitschaft*, Grin Verlag GmbH, München 2006.
- Menikheim A., *Aspekte lernfördernder Klassenraumgestaltung*, www.menikheim.de/klassenraumgestaltung.pdf, dostęp: 10.02.2016.
- Żylińska M., *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2013.

IMPRESSUM

**PORADNIK POWSTAŁ W RAMACH PROJEKTU
„NIEMIECKI MA KLASĘ”**

Wydawca

Goethe-Institut w Warszawie
ul. Chmielna 13 A
00-021 Warszawa

www.goethe.de/polska
www.goethe.de/polska/nmk

Dyrektor Działu Językowego

Ulrike Würz

Koordynacja projektu

Ewa Dorota Ostaszewska

Autorki

Ewa Dorota Ostaszewska
Anna Wręga (Rozdział 7)

Konsultacja

Prof. UW dr hab. Przemysław Gębał
Anna Wręga – architekt wnętrz

Redakcja

Maciej Skowera

Layout i realizacja

leniva°
www.lenivastudio.com

Druk

Chroma

© Goethe-Institut

ZDJĘCIA

Sylwia Michalik: s. 6-7

Andrzej Pomianowski: s. 5, 8, 11, 22/b, 29, 30, 32, 40

Shutterstock: s. 4, 31, 37

Wikipedia: s. 21

Anna Wręga: s. 22/a

Robert Wróblewski: s. 33, 35

Pozostałe zdjęcia pochodzą z archiwum projektu.

Wydawca dołożył wszelkich starań, by dotrzeć do wszystkich właścicieli i dysponentów praw autorskich do zdjęć i tekstów umieszczonych w poradniku.